روایتی ساده؛ اما بسیار مهم

با افراد نابینا هم حرف بزنیم

افراد نابینا هر چقدر هم که توانمند و مستقل باشند، باز هم ممکن است برای سفرقبل جالش‌های پیش‌بینی‌نشده بسیاری داشته باشند. دراین‌میان آشنایی مختصر ما با نیازها و شرایط نابینایان می‌تواند گوشه‌ای از چالش‌های آنها را مرتفع کند.

آشنایی کوچک مثل داستن اینکه با استفاده از چند جمله ساده و محترمانه می‌توانید به افراد نابینا کمک کرده و آنها را همراهی کنید. دیگر قرار نیست خط بریل یا جهت‌یابی ویژه نابینایان را آموزش ببینید. چند راهکار ساده کافی است که خواندن این روایت ساده، اما تأمل‌برانگیز از «فاطمه جودایان»، کارشناس نابینایان آموزش و پرورش استثنایی گیلان، می‌تواند در این زمینه بسیار راهگشا باشد... نابینا (خانم- آقا) ممکن است به منظور هدف خاصی مثل تحصیل، اشتغال، شرکت در همایش، کنفرانس، دیدار دوست و خانواده یا برای گذراندن اوقات فراغت قصد سفر داشته باشد.

چالش سفر برای نابینایان

تصور می‌کنیم که قرار است بلیت اتوبوسی تهیه کند که شاید اولین چالش پیش‌روی‌شان باشد. تمامی با تعاونی‌ها و بازدید از سایت، وب‌سایت یا اپلیکیشن‌ها راه‌های پیش‌رو برای تهیه بلیت است. در این راه ممکن است با کدهای امنیتی تصویری و صوتی برخورد کنند که برای نابینایان دسترس‌پذیر نباشد. اگر هفت خان رستم برای خرید بلیت را پشت سر بگذارند، آماده سفر می‌شوند. چالش بعدی برای رفتن به ترمینال، آژانس یا کرفتن تاکسی‌های اینترنتی است که این روزها دسترس‌پذیرتر از گذشته شده‌اند. بعد از سوارشدن و رسیدن به مقصد، از راننده تاکسی می‌خواهد که بعد از رسیدن به تعاونی برای پیدا‌کردن اتوبوس یا تعاونی مدنظر کمک کند که عموما به خاطر ترافیک بالا و شلوغی همیشگی ورودی پایانه‌های مسافربری، امکان کمک ندارند. به همین‌دلیل با رعایت اصول مدیریت زمان و پیش‌بینی این موضوع بسیار زودتر از زمان استاندارد به ترمینال رسیدیم. حالا باید به‌تنهایی تعاونی را پیدا کنیم و بلیت کاغذی رزرو‌شده را دریافت کنیم. با کمک احتمالی یک مسافر اتوبوس را پیدا می‌کنیم و سوار می‌شویم. صندلی را پیدا می‌کنیم. دراین‌میان شاید مسافر یا راننده اتوبوس کمک کند، شاید هم امکان کمک مهیا نباشد و به‌تنهایی این چالش را سپری کنیم. دقایقی بعد راننده برای دریافت و چک‌کردن بلیت مسافران اقدام می‌کند؛ آن‌هم بدون صدا و بدون اینکه بگوید تا مسافران بلیت‌های‌شان را آماده کنند. از صدای خش‌خش کاغذ می‌فهمیم که زمان تحویل بلیت‌های کاغذی رسیده است. کمک‌راننده به صندلی فرد نابینا که می‌رسد، بلیت کاغذی را از او دستش می‌کشد تا آن را بررسی کند، نه حرفی می‌زند و نه اجازه می‌گیرد.

درحالی‌که فقط یک جمله کوتاه نیاز است ... (خانم- آقا) لطفا بلیت‌تان را بدهید...

تحویل بسته غذایی بدون کوچک‌ترین اطلاع قبلی

مناسب‌سازی فقط ساختن رمپ نیست... گفتن جمله‌ای ساده و کوتاه هم مناسب‌سازی محسوب می‌شود. این اتفاق زمان پخش و سرو بسته‌های تغذیه هم رخ می‌دهد. بسته تغذیه را مستقیم به فرد نابینا نمی‌دهند و آن را به مسافر نشسته در صندلی کناری تحویل می‌دهند یا آن را بدون کوچک‌ترین اعلام و اطلاعی روی پاهای‌مان می‌گذارند. حالا این بسته ممکن است روی زمین بیفتد... ، سؤال مهم این است که چرا با نابینا صحبت نمی‌کنید؟ چرا تصور بر این است که معاشرت با فرد نابینا دشوار است و ما را مخاطب قرار نمی‌دهند؟ چرا نابینایان را نمی‌بینند و تصور می‌کنند چون یک نابینا نمی‌تواند ارتباط چشمی برقرار کند، پس قادر به صحبت هم نیست... .

چرا مردم با نابینایان صحبت نمی‌کنند؟

اینکه مردم با نابینایان حرف نمی‌زنند، مشکلات زیادی به وجود می‌آورد. نیازی نیست برای صحبت و معاشرت با نابینا خط بریل، چهت‌یابی و... بدانید. فقط کافی است حرف بزنیم. بپرسیم یا مطالبه کنیم.

سفر شروع شده و راننده قرار است توقف کوتاهی برای نماز، استفاده از سرویس بهداشتی و صرف غذا داشته باشد.

راننده و متصدی اتوبوس مثل یک مدیر و ناخداست که می‌تواند با یک جمله مسافران دیگر را برای کمک به فرد نابینا یا هر فرد با نیازهای ویژه ترغیب و تشویق کند... (اینکه نیاز دارید مسافری همراهتان باشد؟). بدون‌شک افرادی هستند که تمایل به کمک دارند؛ چون کمک به دیگران برای همه ما امری پسندیده است... .

سؤال‌های ساده کافی است

در سفری یک راننده پرسید اگر پایین تشریف می‌برید، از یک خانم خواهش کنیم تا همراهی‌تان کند؛ همین جمله باعث شد تا افرادی برای کمک داوطلب شدند؛ اما متاسفانه راننده و مسافران نمی‌دانند که چگونه پرسش خود را مطرح کنند.

جملاتی مثل: چه کمکی از مـن برمی‌آید؟ می‌خواهم از اتوبوس خارج شـوم، از بوفه و مغازه چیزی لازم دارید؟ می‌خواهید تا بیرون از اتوبوس، قطار یا هواپیما با من همراه شوید؟ نمی‌دانیم دلیل اصلی چه چیزی می‌تواند باشد که ما نمی‌توانیم ساده و صمیمی صحبت کنیم... افرادی که قصد کمک دارند، تصور می‌کنند که قرار است نابینا را بلند کرده و بـه بیرون از اتوبوس ببرند؛ درحالی‌که همیـن نابینا با اتکا به توانمندی و عصا وارد اتوبوس شـده و به همین شـیوه هم خارج می‌شـود. گاهی این‌گونه سؤال می‌پرسند که چیزی نمی‌خواهید؟ کمک نیاز ندارید؟ خب پاسخ کلمه «نمی‌خواهید» کلمه «نه» است. اینکه بپرسید: چه کمکی از شما ساخته است یا کمکی از من برمی‌آید، کفایت می‌کند. اصلا نیازی نیسـت نابینا را بغل کنید یا او را محکم نگه دارید... . بعضی از افراد که قصد کمک و نیت خیر هم دارند، عصای ما را که وسـیله کمک توان‌بخشی مهمی است، از دسـت‌مان می‌گیرند و خودشان نگه می‌دارند تا کمک‌مان کنند. آن وقت تا همراهی‌تان کند) همین جمله باعث شـد تا افرادی برای کمک داوطلب شـدند؛ اما متاسفانه راننده و مسافران نمی‌دانند که چگونه پرسش خود را مطرح کنند.

تدابیر ساده ببندیشید

یک بار افرادی راننده‌ای نوک انگشـتانم را گرفت و بـرای خروج از اتوبوس راهنمایی کرد. همین کار کوچک کافی بود تا فکر کنم راهنمایی وجود دارد و به این راهنما مسلط هسـتم. کمک‌کردن به افراد نابینا یا افراد با نیازهای ویژه سـاده اسـت، ما پیچیده‌اش می‌کنیم.

راننده‌های اتوبوس توصیه من را جدی بگیرند: زمانی که می‌خواهند سـفر را شروع کنند، افراد با نیازهای ویژه را به قسمت جلو هدایت کنند و اگر صندلی انها دورتر است، آن را تغییر دهند. به هر حال افراد نابینا و دارای معلولیت به واسـطه معلولیت‌شـان آسیب‌پذیرتر بوده و به کمک بیشتری نیاز دارند. این تدابیر ویژه از سوی راننده و متصدیان خودرو بسیار ساده اسـت و پیچیدگی خاصی ندارد.

آسیب قبول‌نکردن حرف نابینایان

ممکن اسـت خانم نابینایی روی صندلی‌های میانی یا انتهایی اتوبوس نشسـته و متاسفانه راننده و مسافران نمی‌دانند که چگونه پرسش خود را مطرح کنند.

بـه نظرم اینکه مردم با نابینایان صحبت نمی‌کنند، مشـکلات زیادی به وجـود می‌آورد. نیازی نیسـت برای صحبت و معاشـرت با نابینا خط بریل، چهت‌یابـی و... بدانید. فقط کافی اسـت حرف بزنیم. بپرسیم یا مطالبه کنیم.

سفر شـروع شده و راننده قرار اسـت توقف کوتاهی برای نماز، استفاده از سرویس بهداشتی و صرف غذا داشته باشد.

راننـده و متصـدی اتوبوس مثل یک مدیر و ناخداسـت که می‌تواننـد با یک جمله مسـافران دیگر را برای کمک بـه فرد نابینا یا هر فرد با نیازهای ویژه ترغیب و تشـویق کنند... (اینکه نیاز دارید مسـافری همراهتان باشد؟). بدون‌شک افرادی هسـتند که تمایل به کمک دارند؛ چون کمک به دیگران برای همه ما امری پسندیده اسـت... .

سؤال‌های ساده کافی است

در سـفری یک راننده پرسـید اگر پایین تشـریف می‌برید، از یک خانم خواهش کنیم تا همراهی‌تان کند؛ همین جمله باعث شـد تا افرادی برای کمک داوطلب شـدند؛ اما متاسفانه راننده و مسافران نمی‌دانند که چگونه پرسش خود را مطرح کنند.

چرا مردم با نابینایان صحبت نمی‌کنند؟

اینکـه مردم با نابینایان حرف نمی‌زنند، مشـکلات زیادی به وجـود می‌آورد. نیازی نیسـت برای صحبت و معاشـرت با نابینا خط بریل، چهت‌یابـی و... بدانید. فقط کافی اسـت حرف بزنیم. بپرسیم یا مطالبه کنیم.

سفر شـروع شده و راننده قرار اسـت توقف کوتاهی برای نماز، استفاده از سرویس بهداشتی و صرف غذا داشته باشد.

راننـده و متصـدی اتوبوس مثل یک مدیر و ناخداسـت که می‌تواننـد با یک جمله مسـافران دیگر را برای کمک بـه فرد نابینا یا هر فرد با نیازهای ویژه ترغیب و تشـویق کنند... (اینکه نیاز دارید مسـافری همراهتان باشد؟). بدون‌شک افرادی هسـتند که تمایل به کمک دارند؛ چون کمک به دیگران برای همه ما امری پسندیده اسـت... .

سؤال‌های ساده کافی است

در سـفری یک راننده پرسـید اگر پایین تشـریف می‌برید، از یک خانم خواهش کنیم تا همراهی‌تان کند؛ همین جمله باعث شـد تا افرادی برای کمک داوطلب شـدند؛ اما متاسفانه راننده و مسافران نمی‌دانند که چگونه پرسش خود را مطرح کنند.

تدابیر ساده ببندیشید

یک بار افرادی راننده‌ای نوک انگشـتانم را گرفت و بـرای خروج از اتوبوس راهنمایی کرد. همین کار کوچک کافی بود تا فکر کنم راهنمایی وجود دارد و به این راهنما مسلط هسـتم. کمک‌کردن به افراد نابینا یا افراد با نیازهای ویژه سـاده اسـت، ما پیچیده‌اش می‌کنیم.

راننده‌های اتوبوس توصیه من را جدی بگیرند: زمانی که می‌خواهند سـفر را شروع کنند، افراد با نیازهای ویژه را به قسمت جلو هدایت کنند و اگر صندلی انها دورتر است، آن را تغییر دهند. به هر حال افراد نابینا و دارای معلولیت به واسـطه معلولیت‌شـان آسیب‌پذیرتر بوده و به کمک بیشتری نیاز دارند. این تدابیر ویژه از سوی راننده و متصدیان خودرو بسیار ساده اسـت و پیچیدگی خاصی ندارد.

آسیب قبول‌نکردن حرف نابینایان

ممکن اسـت خانم نابینایی روی صندلی‌های میانی یا انتهایی اتوبوس نشسـته و مسافری هم قصد شیطنت یا اذیت داشـته باشد. آن وقت اثبات این موضوع برای آن مسـافر نابینا بسیار سخت است؛ چراکه براسـاس تجربه‌های پیش‌آمده، حرف فرد نابینا را به‌سـختی باور و قبول می‌کنند. نپذیرفتن حرف، نظر، مطالبه، اعتراض و خواسـته یک نابینا می‌تواند عواقب سختی مثل سرخوردگی، ناراحتی و... به همراه داشته باشد. چنانچه نمونه‌های زیادی از آنها گزارش می‌شود.

خاطرم هسـت در سـفری از راننده‌ای خواسـتم که قبل از رسـیدن به ترمینال پیاده‌ام کند تا راحت‌تر بتوانم تاکسی بگیرم. راننده چنین پاسخ داد که در این زمینه مسئولیت دارد و در نهایت اتوبوس را در آخرین نقطه از ترمینال و جایی نامشخص نگه داشت و به مسافران گفت: «بفرمایید نمازتان را بخوانید؛ بدون اینکه لحظه‌ای فرکند من چطور باید این مسـیر را برگردم و اگر اتفاقی برای من بیفتد، چه کسـی مسئول است؟

تقاضای مهم از تمام رانندگان

کرفتاری‌ها مـا خیلی اساسی است. نه‌فقط کرفتاری نابینایان و افراد با نیازهای ویژه بلکـه کرفتاری ما به خاطر اسـارت‌مان در تصورات و دیدگاه‌های نادرسـت. تمام این دیدگاه‌هاسـت که ما را لحظه به لحظه از حقوق ویژه شـهروندی‌شـان، حقوق افراد دارای معلولیـت و حقوق انسـانی و... دور می‌کنـد. از متصدیان اتوبـوس، کابینان‌های هواپیما، میهمانداره‌ا و... می‌خواهیم که صندلی نزدیک‌تری به درهای خروج برای افراد با نیازهای ویژه در نظر بگیرند. صندلی‌های جسـیده به یکدیگر که فرد نابینا نمی‌تواند حرکت کند و کمکی بخواهد، بسیار دشوار است.

راهنمایی برای محل پله‌های اضطراری و دستشویی

کمک‌کردن سـاده اسـت... نابینایان وقتی وارد محیط جدید و ناشناخته می‌شوند که قرار اسـت مدتی در آنجا بمانند یا مشغول به کار شوند، نیازمند شناخت مختصر و مفیدی هسـتند. مدیران شرکت‌ها می‌توانند مسئولی برای این کار و هدایت افراد نابینا در نظر بگیرند که فرد نابینا با جهت اتاق‌ها، دستشویی، غذاخوری و مهم‌تر از همه آسانسـور و پله‌های اضطراری آشنا شود... .

کمک به افراد نابینا ساده و امکان‌پذیر اسـت. آن را پیچیده نکنیم... .

دختران نابینا از بی‌عدالتی انتقاد دارند

دختران نابینا محروم از اشتغال و ازدواج

سمیه جاهدعطائیان

نشـــتن پای صحبت آنها که در ابتدای تولد، در اثر بیماری، ضربه یـا وقوع حادثه‌ای ناگهانی و پیش‌بینی‌نشده توان بینایی‌شان را از دست می‌دهند شاید ما را با شرایط و تجربیات عالم نابینایان آشـنا کند اما این آشنایی نه آن‌قدر عمیق اسـت تا به درسـتی بدانیم و بفهمیم که نابینایی به تاکیـد و گفته فعالان حوزه افراد دارای معلولیت، یک تفـاوت طبیعی و عمومی بوده و با میزان محدودیت‌ها، موانع و کاسـتی‌ها آن‌قدر زیاد است که هرگز به مفهوم چالش‌های همیشگی افراد نابینـا پی نخواهیم برد. در این میان شـاید به اعتقاد عموم مردم و آنهـا که در این زمینه تحقیق میدانی انجام می‌دهند، نابینایی برای دختران بیشتر از پسران محدودیت دارد.

عدالتی برای دختران نابینا وجود ندارد

«بهنا روشـندونی» ۳۹ ساله و تحصیلات دانشگاهی در رشته ادبیات دارد. او به تنهایی و بدون داشتن حامی برای احقاق حق، کمترشدن محدودیت و صورت توجه به نیازهای آنها به سـمپوم خودش گام‌های تاثیرگذاری برداشته اسـت. او از چالش‌های دختران و زنان نابینا برای ما می‌گویـد: «خانواده‌های دختران نابینا در ایران براسـاس شـرایط اجتماعـی، تربیتی، اقتصادی، فرهنگی و عوامل مؤثر دیگر، با چالش‌های مختلفی روبه‌رو می‌شـوند که بررسی هر کدام از آنها به آسـیب‌شـناسی و کار پژوهشـی نیازمند اسـت اما به صورت خلاصه باید به معضلاتی اشاره شود که اصل عدالت را در میان خانواده‌ها با نابینایان و دسترس‌پذیری‌شان به امکانات موجود زیر سـوال می‌برد. میزان امکانات و دسـترسی محدود به خدمات بهداشتی و آموزشـی به دنبال فقر منابع مالـی، تخصیص‌نیافتن بودجه یا نبود شاخت درست از نیازهای نابینایان از نمونه‌های مهمی اسـت کـه خانواده‌های دختران نابینـا را با معضـلات و سـختی‌های روزافـزون روبـه‌رو کرده اسـت. تحمل و جبران سـختی‌های مرتبط با نابینایی، هزینه‌بودن مراقبت‌های خاص و تجهیزات توان‌بخشـی مورد نیاز به بودجـه فراوانی نیاز دارد و زمانی که بخشـی از این هزینه‌ها توسط نظام درمانی و سیستم بهداشتی پوشش داده نشود، تأمین آن برای خانواده‌ها بسیار دشوار است. چنانچه این موضوع در کنار و سطح معیشت خانواده‌هایی که فرزند نابینا دارند به صورت کامل مشهود اسـت.»

اشتغال و کاریابی معضل همیشگی دختران نابینا

او از محدودیت‌های اجتماعی و آموزشـی دیگری می‌گویـد که بـه صورت ملمـوس با آنهـا زندگی و تجربه‌شـان در حوزه تحقیق به اکاهی و دسـترسی محدود اسـت در حوزه تحقیق به اکاهی و دسـترسی نابینایانـت. او کارشناس رشـته حقوق اسـت که در کفت‌وگو با خبرنگار «شـرق» به چالش‌های پیچیده دختـران نابینا و خانواده‌های‌شـان اشـاره می‌کند: «علاوه بر دختران نابینا و کم‌بینا، خانواده‌های‌شان نیز همواره با چالش‌های زیادی روبه‌رو هسـتند. حقیقت و اصـل کلام این اسـت که پذیـرش نابینایی و درک این مهم که زنان نابینا هم باید مسـتقل باشـند و در این راه حمایت شوند، پروسـه زمان‌بری است. البته خوشـبختانه خانواده من با کسـب آکاهی و مطالعه، خیلی زود با این قضیـه و چالش‌هایش کنار آمدند؛ اما فراوان دیده و شنیده‌ام که هم‌نوعان نابینا حاضر به پذیرش نابینایی و چالش‌های خودشان نبوده. در نتیجه دیگران هم نسبت به توانمندی و نیازهای‌شان مثل ضرورت داشتن شغل و استقلال هم‌جانبه‌شان، دچار قضاوت و درک نادرست می‌شوند».

او وجود دیدگاه نامناسـب و برخورد غیراصولی در برابر نابینایان و دختران نابینا را حاصل نبود اطلاعات کافـی و آموزش صحیح می‌دانـد: «تزریق اطلاعات درست و مناسب میان مردم درباره زندگی نابینایان و نیازهای آنها کمک می‌کند تا حس کنجکاوی و نگاه عجیب مردم نسـبت به نابینایان تعدیل شود. در این حوزه ضعف و کاستی‌های فراوانی داریم. هنوز افراد تحصیل‌کرده در ارتباط و تعامل بـا افراد با نیازهای ویژه ازجملـه دختران نابینا رفتارهـای غیرحرفه‌ای از خود نشـان می‌دهند و راه را برای داشـتن انتظارِ برقراری ارتباط مناسب از سـوی افراد دیگر جامعه نسبت به نابینایان مسدود می‌کنند. چالش‌ها از زمان مدرسه شروع می‌شود و با افزیش سن، سمت و سوی دیگری به خود می‌گیرد. تحصل افراد نابینا در مدارس عادی یا تلفیقی می‌تواند دیدگاه دانش‌آموزان دیگر را درباره نابینایان تغییر داده و شاخت را بیشتر کند؛ اما در حوزه آموزش مشکلات زیادی وجود دارد».

فراطلاعاتی درنحو برخورد و تعامل با نابینایان

سـؤال‌های مکرر، قضـاوت، نگاه‌های کش‌دار، کلمـات مبهمی که سـوتفاهم را تشـدید می‌کند و نادیده‌گرفتن توانمندی‌های نابینایان ازجمله نگرانی‌های همیشـگی افراد نابینایی اسـت که می‌خواهنـد در جامعـه حضور بیشـتر و مؤثری داشته باشند. «معصومی» این موارد را از چالش‌های همیشگی و برخاسـته برای نابینایان به‌ویژه دختران نابینایان اقدام قابل دفاعی نداشتند. این نکته را «بهنا روشـندونی» می‌گوید: «گفتن همین جمله و می‌افزایـد: «بعضی معلم‌هـا می‌توانیـد با توجـه بـه میزان مطالعه، تحقیـق، تجربه و آموزش‌های دریافتی، به‌خوبی با بچه‌هـای نابینا کار و تعامل کـرده و راهنمایی‌های مناسـبی به آنها ارائه دهند؛ اما برخی معلم‌ها بنا همچنان به آموزش و آکاهی بیشتری برای ارتباط با دختران و دانش‌آموزان نابینا نیاز دارند تا به نیازها و چالش‌های آنها بیشتر پاسخ مناسب و اصولی دهند».

کرکشایی فضای مجازی برای نابینایان

اوکسترش فضای مجازی و استفاده از اپلیکیشن‌ها را فرصت مناسبی برای افراد دارای معلولیت می‌داند «کسـترش فضای مجازی به‌شدت به فرهنگ آکاهی و فرهنگ مـردم نسـبت به افراد با نیازهای ویژه کمک کرده اسـت. با این حـال هنوز هم بسـیاری از افراد دارای معلولیت با تبعیض روبه‌رو هستند. در بسیاری از کشـورها، به دلیل نبود دسـترسـی برای افراد فضای مجازی و به‌ویژه اپلیکیشـن‌های مبتنی بر حوزه افـراد با نیازهای ویژه یا بسـیار محدود اسـت. به‌عنوان نمونه‌ای اسـکار، پرسـیدن سـؤال‌های خصوصی از دختران و پسـران نابینا که ممکن اسـت به لذت کنجکاوی و ناآکاهی از حقوق افراد نابینا باشد. مشـکلی آزارده‌نده و همیشگی برای نابینایان اسـت. به‌همین‌دلیل شاخت هویت محدود از شرایط نابینایی و تعدیل انتظارها با تنظیم رفتارها می‌تواند تاثیر بسـزایی در همراهی با نابینایان داشته باشـد». «معصومی» شاخت‌نداشـتن از توانمندی و اسـتعدادهای نابینایان در رفتار افـراد تحصیل‌کرده هم مشاهده می‌شود که نشان می‌دهد دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی در فرایند آموزش